

98-047421

ਵੈਦਿਕ

('પ્રસિદ્ધ જાનિહીનાં ભાષણો)

गोविन्दलाल त्रिभलाल.

મંત્રી ગાર્ગ્યસમાજ-બાવણા.

44-151-8

考口口

44-1000

इन्. वा. अं. री. यो. ३-अ. भ. द. वा. ३.

कीमत रु. ०-२-०.

:: બાવલા આર્ય સમાજના મુખ્ય દશ નિયમ ::

- (૧) સર્વ સત્ય વિદ્યા અને જો પદાર્થ વિદ્યાથી જાણવામાં આવે તે સર્વનું અદિમૂળ પરમેશ્વર છે.
- (૨) પ્રશ્નર સચ્ચિ દાનંદ રૂપ. નિરાકાર, સર્વ શક્તિમાન, ન્યાયકારી દયાળુ, અજન્મા, અનંત, નિર્વિકાર, અનાદિ, અનુપમ, સર્વોધાર, સરવેશ્વર, સર્વવ્યાપક, અનંતર્યામી, અજર, અમર, અજાય, નિત્ય, પવિત્ર, અને, સૃષ્ટિ કર્તા છે, માટે એનીજ પ્રાર્થના કરવી યોગ્ય છે.

વેદ સર્વ સત્ય વિદ્યાઓનું પુસ્તક છે, વેદનું જાણવું જાણાવવું અને સાંભળવું, સંભળાવવું એ સર્વ આર્યોનો પરમ ધર્મ છે.

ત્યનું ગ્રહણ કરવામાં અને અસત્યનું ગ્રહણ ન કરવામાં સર્વ ઉચિત રહેવું.

૧ કામ. ધર્માનુસાર અર્થાત, સત્ય અને અસત્યનો વિચાર તી ને કરવાં.

સંસાર નો ઉપકાર કરવો એ આ સમા—સમાજનો મુખ્ય ઉદ્દેશ છે અર્થાત શારીરીક, આત્મિક, અને સામાજિક ઉન્નતિ કરવી.

૧) સર્વ સાથે પ્રિતી પુર્વક—ધર્માનુસાર યથાયોગ્ય વર્તવું જોઈએ.

(૮) અવિદ્યાનો નાશ અને વિદ્યાની વૃદ્ધિ કરવી જોઈએ.

(૯) પ્રત્યેક જણે પોતાની ઉન્નતિથી સંતુષ્ટ રહેવું ન જોઈએ. પરંતુ સર્વની ઉન્નતિમાં જ પોતાની ઉન્નતિ સમજવી જોઈએ.

(૧૦) સર્વ મનુષ્યોએ સામાજિક સર્વ હિત કારી નિયમો પાળવામાં પરતંત્ર રહેવું જોઈએ. અને પ્રત્યેક હિત કારી નિયમમાં સ્વતંત્ર રહેવું જોઈએ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગજરાતી કાપારાણિ - વિભાગ]

અનુક્રમ ક્ર ૧૩૫૭૨ ચર્ચાક

પુસ્તકનું નામ વૈદિક ભજન સંગ્રહ

વિષય ૨-૧૪૫

૧ ઓ૩મ્ નામ૦

(રાગ-હરખારી કાનરે)

ઓ૩મ્ નામ સર્વોત્તમ ઇશ્વરનું.

વેદ સકળનું સત્ય તત્ત્વ એ, અ, ઉ, મ, ત્રણ અક્ષરનું-ટેક.

વિરાટ, અગ્નિ, વિશ્વ, અકારે હિરણ્યગર્ભને વાયુ ઉકારે,

ઇશ્વર, આદિત્ય, યજ્ઞ મકારે, તત્સચિત આનંદનું; ઓ૩મ્. ૧

પ્રાણ તણે આધાર ખરે ભૂઃ અપાન સુખરૂપ ભૂવઃ સ્વયંભૂ;

સ્વઃ વ્યાન વ્યાપક સર્વેમાં, જ્ઞાન વ્યાહતિ પદનું. ઓ૩મ્. ૨

જગના ધારક જનક દેવનું, ધ્યાન યોગ્ય તે શુદ્ધ સ્વરૂપનું

ધારણ કરીએ અમે લોક સહુ, યોગ્ય ચિત્તનું હરનું ઓ૩મ્. ૩

જેથી પ્રેરે બુદ્ધિ અમારી, શ્રેષ્ઠ ધર્મ, કર્મોમાં વાળી;

ધર્મ, અર્થ, શુભ કામોમાં સદા, પદ તે છે શંકરનું. ઓ૩મ્. ૪

ધર્મનાં દશ લક્ષણ.

ધૃતિઃ ક્ષમા દમોઽસ્તેયં શૌચમિન્દ્રિય નિગ્રહઃ ।

ધીર્વિદ્યાસત્યમ ક્રોધો દશકં ધર્મ લક્ષણમ્ ॥ મનુ ॥

અર્થ—ધૈર્ય, ક્ષમા, મનને કબજે રાખવું, તન અને મન પવિત્ર રાખવાં, ઇન્દ્રિયોને ખરાબ કામ કરતાં રોકવી, વિદ્યા મેળવવી, સત્ય આચરણ કરવું, અને ક્રોધનો ત્યાગ કરવો; એ રીતે ધર્મનાં દશ લક્ષણો જાણવાં.

૨ ઇશ્વર મહીમા.

(ગઝલ-કવાલીની દૃષ્ટિ)

હો નાથ જગત્-નીચંતા, મહીમા અપાર તારો,
 યોગી-યતી બીચારા, થાક્યા કરી વિચારો. હો નાથ૦ ૧
 બ્રહ્માંડ આ રચાયું, તારી મહા કળાથી.
 આકાશ અમાપ કીધું, જેનો નહિ કીનારો. હો નાથ૦ ૨
 લાખો ગ્રહો પ્રકાશે, તારા અતુલ બળથી,
 તું છે રવી-શશીને, ગગને ધુમાવનારો. હો નાથ૦ ૩
 વાયુ સદા વહે છે, તારા અપાર ભયથી,
 અગ્નિ તપી રહ્યો છે, તે પણ પ્રતાપ તારો. હો નાથ૦ ૪
 તારી સહજ-કૃતિથી, પૃથ્વી પ્રચંડ પહાડો,
 પ્રકટ્યા મહા સમુદ્રો, નદિઓ વહે હળરો. હો નાથ૦ ૫
 પંખી-પશુ અને કૈ, વૃક્ષો ફળોને ફુલથી,
 શણગારીયાં પ્રભુ તેં, સૃષ્ટિ તણાં બળરો-હો નાથ૦ ૬
 એવા અજબ જગતને, પેદા કરી તું પાળે,
 અંતે અહો બને તું, સઘળું સંહારનારો-હો નાથ૦ ૭
 તારી અગાધ લીલા, શકીએ જરા ન જાણી,
 પણ તું સકળ જગતના, મનની કળી જનારો-હો નાથ૦ ૮
 તારી ગતી સમજવા, તારું સુનામ ભજવા,
 હે તાત ! દયા કરી દે, સુમતી ને સુવિચારો-હો નાથ૦ ૯
 હે કૃપાનિધાન તારું, ભાવે ભજન કરીને,
 પુણ્યો રજિ “હરિ” હું, ભવને તરી જનારો-હો નાથ૦ ૧૦

૩ પ્રભુ પુજની યાચના.

(રાગ-આશાવરી)

- પુજની વિધી પ્રભુ ખતાવે આપ;
ખળવંતા છે જગ આપ. પુજની વિધી-ટેક.
- કરૂણા તમારી અમ પર ભારી;
તેનું નથી તોલ માપ. પુજની વિધી-૧
- દયા સિંધુ દીનખંધુ અમારા;
ટાળે ત્રિવિધના તાપ. પુજની વિધી-૨
- કામ, ક્રોધ, મદ, મોહ, લોભથી;
કરીએ નહિ કાંઈ પાપ, પુજની વિધી-૩
- દયા, ક્ષમા, ધૃતિ, શ્રદ્ધા આદિકની,
છાપે હૃદયમાં છાપ: પુજની વિધી-૪
- પ્રિતીની રીતિ અમને ખતાવેં,
જપીએ તમારા જાપ; પુજની વિધી-૫
- મુક્તિની ભુક્તિ અમને જણાવે,
થાય તમારો મેળાપ. પુજની વિધી-૬
- આપની જ્યોતિનું સૌંદર્ય ભાળી,
આનંદે કરીએ આલાપ, પુજની વિધી-૭
- કહે “છગન” આજ્ઞા પાળી તમારી.
પામીશું નહિ પશ્ચાતાપ. પુજની વિધી-૮

૪ પ્રભુ મહિમા

(રાગ-આશાંગાદી)

અકળ કળા છે તમારી.

અહા પ્રભુ અકળ કળા છે તમારી-ટેક.

અગમ અગોચર, આદિ અનાદી;

અવિનાશી અવિકારી, અહા પ્રભુ-૧

બુદ્ધિ પ્રબળથી સૃષ્ટિ બનાવી.

લેદ લરેલી ભારી; અહા પ્રભુ-૨

સરિતા, સાગર, સેત્ય બનાવ્યા;

ધરણી કરી નિરધારી; અહા પ્રભુ-૩

સુર્ય-શશી, ગ્રહ, ઉડગણ સરજ્યા,

મનહર ગગન મોઝારી, અહા પ્રભુ-૪

પ્રગટ કર્યા જીવ સ્થાવર જંગમ;

વનહી વાયુ વારી. અહા પ્રભુ-૫

પ્રાણી-પદારથ, જડ ચૈતન્યમાં;

શ્રેષ્ઠ કર્યા નર-નારી. અહા પ્રભુ-૬

નિત જીવ વધતા જાય નયમથી,

એવી રચના ઉતારી, અહા પ્રભુ-૭

તરવર સઘળાં ફળ ફલ આપે,

નિજ નિજ રૂતુ અનુશારી. અહા પ્રભુ-૮

- જીવ સકળનું જીવન સરજ્યું;
એવા છે ઉપકારી. અહા પ્રભુ-૯
- નાથ નિયંતા રચી જગરચના,
અદ્ભુત અપરંપારી. અહા પ્રભુ-૧૦
- પાર તમારો કોઈ ન પામે;
માયા બહુ મોહકારી. અહા પ્રભુ-૧૧
- ભવ બ્રહ્માદીક ભેદ ન જાણે;
વેદ શકે ના વિચારી, અહા પ્રભુ-૧૨
- નારદ, શારદ, સનકાદિ સહુ;
હિંમત બેઠા હારી. અહા પ્રભુ-૧૩
- શેષ સરિખા સહસ્ર મુખેથી;
ગાય ગુણો વિસ્તારી, અહા પ્રભુ-૧૪
- મહિમા મોટો આપ તણા છે;
સૃષ્ટિ પતિ સુખકારી. અહા પ્રભુ-૧૫
- દાસ “છગન” કહે ભજન કરું છું,
બહુ નામી બદીહારી. અહા પ્રભુ-૧૬

આહાર નિદ્રા મયમૈથુનંચ સામાન્યમેતદ્દિ પશુર્મિર્નરાણામ્ ।
ધર્મોદ્દિતેષામધિકો વિશેષો ધર્મેણહીનાઃ પશુભીઃ સમાના ॥

૫ જડ પૂજા

(રાગ-આશાવરી)

પ્રભુના નામે પુજે નહિ પહાશાણ,
 કરવા ધારી કલ્યાણ. પ્રભુના નામે-ટેક.
 સુરખ હોય તે કહ્યું ન માને,
 સમજે ચતુર સુખણ; પ્રભુના નામે-૧
 જડના પુજારી જુઓ વિચારી,
 પત્થરમાં નથી પ્રાણ. પ્રભુના નામે-૨
 ખાય પીએ કે હાલે ન ચાલે;
 વદે ન મૂખથી વાણ. પ્રભુના નામે-૩
 ચેતન પોતે જડને જાણે;
 હસવું ને વળી હાણ. પ્રભુના નામે-૪
 જડ જે પુજે તેને ન સુજે;
 ઇશ્વરની ઓળખાણ. પ્રભુના નામે-૫
 મુક્તિ! જ્ઞાન વિના નહિ મળશે,
 કહે શાસ્ત્ર પુરાણ. પ્રભુના નામે-૬
 વિદ્યા વધારે ચારિત્ર સુધારે;
 પ્રભુની થાય પિછાણ. પ્રભુના નામે-૭
 કહે “છગન” સાચા સફુર સેવો;
 મેળવવા નિરવાણ. પ્રભુના નામે-૮

૬ જાગતા નર સેવીએ.

(ગોરખાનું ભજન)

- ગનસા માલણીજીરે ગોરખ જાગતા નર સેવીએ.
જાગતા નર સેવીએ. તેને મળે નિરંજન દેવ—ટેક૦
- પત્થર પૂજે હરિ મળે તો, હું પૂજુ ગિરીરાય,
તે પહાડની બને ઘંટી, દળી દળી જગ ખાય૦ ૧
- માલણ લાવી કુલડાં; એની કળી કળીએ જીવ,
ચડે તે કુલ દેવને, તે દેવ જપો તે શીદ. ૨
- માલણ લાવી કુલડાં, તે ધર્યા દેવની પાસ.
એ દેવમાં સાચ હોય તો, કેમ ના આવે પાસ૦ ૩
- ટાંકણ દઈ પત્થર ઘડ્યો, રે ધર્યો છાતીએ પાય;
એ દેવમાં સાચ હોય તો, ઘડનારાને ખાય ? ૪
- એ પત્થરના દેવનેરે, નાંખો જળ મોઝાર;
આપ જીડે તે કોને તારે, કોણ કરે સંભાળ ? ૫
- પુભરીના ઓસીયાળા, ઠાકર ઠામે ઠામ;
બંદિવાન મંદિરના, ઠાકર કહેવાના ભગવાન૦ ૬
- સેવ સુવાળી રાંધીને રે, ધરી દેવની પાસ;
જમનારો તો જમી ગયો, ને દેવને નાવી વાસ૦ ૭
- એક ભૂલ્યો ખીજે ભૂલ્યો, રે ભૂલ્યો સૌ સંસાર;
એક ન ભૂલ્યો જોગી “ગોરખો” રે કરી ભજન આધાર. ૮

(કબીરના કાવ્ય ઉપરથી)

હું નિજ પ્રભુ રીઝાવું, બેસી ભજન ગુણ ગાઉં—ટેક
ડાળી તોડું ન પત્તાં તોડું, ન કોઈ ભવ સતાવું,
પત્ર—પત્રમાં પ્રભુ વસે છે, તેને શીર નમાવું. બેસીં ૧
ગંગા જાઉં ન ચમુના જાઉં, ન કોઈ તીર્થે ધાઉં,
અડસઠ તીર્થ વસે ઘટ અંદર, તેમાં ચોળી નહાઉં. બેસીં ૨
ઔષધ ખાઉં ન ખુટી ચાવું, ન કોઈ વૈદ્ય બોલાવું,
પુરણ વૈદ્ય મધ્યા આવનાશી તેને નાકી બતાવું બેસીં ૩
જ્ઞાન ધનુષ કચીને ઝાલું, ધ્યાન કમાન ચઢાવું,
પાંચ ચોર વસે ઘટ અંદર, તેને મારી હઠાવું બેસીં ૪
બેગી થાઉં ન જટા વધાઈ, ન અંગ ભભૂત લગાવું,
જે રંગ રંગે ખુદ વિધાતા, તેજ સુરંગ ચઢાવું બેસીં ૫
અંદ્ર—સૂર્યઃ બે દીવા જગાવું, નિજમન શય્યા સજાવું,
કહે “કબીર” સુણો ભાઈ સાધું, આવા ગમન હઠાવું બેસીં ૬

मृच्छिला धातु दार्वादि मूर्त्तावीश्वर बुद्धयः

ऋश्यन्ति तपसा मूढाः परांशान्ति नयांतिते ॥

॥ महाभारत ॥

ભાવાર્થ-ઇશ્વર જેનું સ્વરૂપ નિરાકાર, સર્વ વ્યાપક છે તેની જે કોઈ ધાતુ પાપાણાદિની મૂર્તિ કલ્પી ઇશ્વર ખુદિ ધારે છે તે અજ્ઞાન છે. મૂઢ, શાન્તિને ન પામતાં કલેશને પામે છે.

૮ પ્રભુની શરણુ.

(રાગ ગઝલ)

શરણુ અપની મેં રખ લીજે, દયામયદાસ હું તેરા;
 તુ મહેં તજ કર કહાં જાઉં, હિતુકો ઔર હૈ મેરા. શરણુ ૧
 ભટકતા હું મેં મુદત શે, નહિ વિશ્રામ પાતા હું;
 દયાકી દષ્ટિ સે દેખો, નહિ તો કુળતા બેડાં શરણુ ૨
 સતાયા રાગ—દ્રેષોકા, તપાયાતીન તાપોંકા,
 હુખાયા જન્મ—મત્યુકા, હુઆતંગ હાલે હે મેરા શરણુ ૩
 દીન હુખ મીઠાનેવાલા, તુમહારા નામ શુને કરમે;
 શરણુ મેં આપડા અગ તો, ભરોંસા નાથ હૈં તેરા શરણુ ૪
 ક્ષમા અપરાધ કરમેરે, ફક્ત અગ આશ હૈં તેરી,
 દયા “બલદેવ” પરકરકે, કરો ઉદ્ધાર અગ મેરા, શરણુ ૫

પંચ લક્ષણં સંપન્ના इदशोमो भवेद्विजः ।

तमह ब्राह्मणं ब्रूयामशेषाः शूद्रा युधिष्ठिर ॥

नकुलेन नजात्यावा क्रियाभि ब्राह्मणों भवेत् ।

चंडालोपि वृत्तस्थोहि ब्राह्मणः युधिष्ठिर ॥

ભાવાર્થ—હે યુધિષ્ઠિર ! પાંચ લક્ષણ સંપન્ન હોય તેને
 હું બ્રાહ્મણ કહું છું અને બાકીના શુદ્રો જાણવા. કુળ વડે
 બ્રાહ્મણ નહિ. અને જાતિ વડે પણ બ્રાહ્મણ નહિ. ફક્ત
 ક્રિયાઓ વડેજ બ્રાહ્મણ થાય છે. ચંડાળ પણ વૃત સંપન્ન
 હોય તો તે, બ્રાહ્મણજ કહેવાય.

૯ વિશ્વપતિને વિપત્તી

(રાગ—નાથ દૈસે ગજદો અંધ છુડાયો)

નાથ કે' છે મુજને મનુષ્યો હલાવે.

મુજપર જુઠાંજ આળો ચઢાવે—નાથ૦

હું શુદ્ધ ચેતનરૂપે રહ્યો છું, પણ જગમાં જડ મનાવે;
ઉત્તમ પદ ધનકાર કરી મારી હલકી પદવી ઠરાવે. નાથ૦ ૧
કાનુડો કલપીને માંડે ઇશ્વર નામ લખાવે;
જ્યાં ત્યાં ખેલ કરીને મુજને નટની તુલ્ય નચાવે નાથ૦ ૨
ભામિનીયો ભેળો રઝળાવી લંપટમાં લેખાવે;
કપટી કહેતાં ના ચુક્યા ચાહુન ચોર ઠરાવે. નાથ૦ ૩
વૃક્ષ* પશુ સાથે પરણાવી જગમાં હાસ્ય કરાવે;
ધર્મને નામે દુકાનો માંડી ટકે ટકે વેચાવે. નાથ૦ ૪
શંકરનો અવતાર ઠરાવી નાળો ભૂત બનાવે;
મહા વ્યસન મારામાં ટેવી, ગાંજે ભાંગ કુકાવે. નાથ૦ ૫
દાનવને હું વગર વિચારે વર દઉં એમ જણાવે;
બુદ્ધિ શુન્ય ગણીને માંડે ભોળો નામ ધરાવે. નાથ૦ ૬
લીંગ તણી ઉત્પતિ થઈ તે કહેતાં શરમજ આવે;
અણુઘટતા આરોપો મુકી મુજને અધમ ઠરાવે. નાથ૦ ૭
સુખ દુઃખમાં સંભાળું તેનું સાદું આમ વળાવે;
ધિક્ ધિક્ માનવ દુષ્ટ તમોને દારૂણ દુઃખ ક્યમના' વે. નાથ૦ ૮

૧૦ ઈશ્વરમાં માનવતા.

(રાગ—નાથ હૈસે ગજકો બંધ છુડાયો)

માનવ મુજને માનવ જેવો બનાવે,
મારી સઘળી પ્રમુતા ત્યજીવે—માનવ૦

જન્મ-મરણથી મુક્ત રહું છું તો પણ જન્મ ધરાવે;
નાનકડું બાળક સમજીને પારણીએ ઝુલાવે. માનવ૦ ૧
તડકો-શીત નહે માનવને. મુજને વસ્ત્રો ધરાવે;
વસવાને મુજ માટે મોટાં માંદર માળ ચણાવે. માનવ૦ ૨
ભૂખ-તૃષ્ણા લાગે નહિ તો પણ મોટા થાળ ધરાવે;
મારૂં નામ દઈને પૂર્તો માલ મલીદા ઉઠાવે. માનવ૦ ૩
અશુદ્ધતા બાણી મારામાં, નિત્ય નિત્ય સ્નાન કરાવે;
હું છું શુદ્ધ સદાયે તો પણ આમ અજ્ઞાન જણાવે. માનવ૦ ૪
ઉંઘ કદી આવે નહિ તો પણ સુંદર “સેજ” બિછાવે;
કામ કીડા કરવાને કાળે પ્રેમ ધરી પરણાવે. માનવ૦ ૫
નિર્ધનતા લેખીને મુજને ઘર ઘર ભીખ મગાવે;
નંખોદીયાના માલ બળના મારે નામ ચઢાવે. માનવ૦ ૬
નિર્વિકારી સરવેશ્વરને રાગી તુચ્છ ઠરાવે;
મુજને છેક ઉતારી નાંખી ઉંઘો માર્ગ ચલાવે. માનવ૦ ૭
સત્ય સ્વરૂપ અનાદિ મારું કોણ અરે સમજાવે.
નહિ તો આમ અધર્મ કર્યાથી જગને મુખ નહિ આવે. માનવ૦ ૮

૧૧ વિચિત્ર ઇશ્વર ભક્તિ.

(રાગ—ગઝલ)

અજળ હૈરાન હું ભગવાંત, તુમ્હે કૈસે રિઝાવું મૈં,
 નહિ કોઇ વસ્તુ હૈ એસી, જુસે સેવા મેં લાવું મૈં. અજળ. ૧
 કર કીસ તૌર આવાહન, કિ તુમ મોબુદ હોહરજ,
 નિરાદર હૈં બુલાને કો, અગર ઘંટી બજાઉં મૈં અજળ. ૨
 તુમ્હી હોં મૂર્તિમેં લી, તુમ્હી વ્યાપક હો કુલો મૈં,
 ભલા ભગવાન પર ભગવાન, કોકૈસે ચડાવું મૈં અજળ. ૩
 લગાના લોગ કુછ તુમકો, યહ એક અપમાન કરના હૈ,
 ખિલાતા હૈ સખ સંસારકો, ઉસકો કયા ખિલાઉં મૈં, અજળ. ૪
 તુમ્હારી જ્યોતિસે રોસન, હૈ સુરજ. ચંદ્ર ઓર તારે,
 મહા અંધેર હૈ ઉસકો, અગર દીપક દીખાઉં મૈં. અજળ. ૫
 ભુજાયે હૈં ન ગર્દન હૈં ન સીના હૈન પેસાની,
 તુમહોં નિર્લેપ “નારાયણ” કહાં ચંદન લગાઉં મૈં. અજળ. ૬

ઇશ્વરનાં લક્ષણ

કૈશકર્મ વિપાકા શયૈર પરામૃષ્ટઃ પુરુષ વિશેષ ઇશ્વરઃ ॥

યોગાશાસ્ત્ર

જે અવિદ્યા આદિ પાંચ કલેશો, ઇષ્ટ અનિષ્ટ અને
 ફલદાયક કર્મોથી રાહત છે તે સવ જીવાથી શ્રેષ્ઠ ઇશ્વર
 કહેવાય છે.

જીવનાં લક્ષણ

इच्छा द्वेष प्रयत्न सुख दुःख ज्ञानान्यात्मनो लिङ्गमिति ॥

ન્યાય ॥

અર્થ—ઇચ્છા, દ્વેષ, પ્રયત્ન, સુખ, દુઃખ અને જ્ઞાન
 એ જીવનાં લક્ષણ બાબતવાં.

૧૨ ધર્મની દુકાનો

(રાગ-હું પ્રેમની જાગણી પીયુત શોધવા ચાલી)

- આજે ઘણા લોકે દુકાનો ધર્મની માંડી,
ધર્મની માંડી નયમ સૌ શાસ્ત્રના છાંડી. દુકાનો ધર્મની૦ ૧
- દેવ મંદિરો બન્યાં છે, ખાસ દુકાનો;
ધર્મને ધંધો બનાવ્યો પેટ ભરવાનો. દુકાનો ધર્મની૦ ૨
- દેવ-દેવીને બનાવ્યાં જંમ વહેપારી;
ને દલાલો થઈ પડ્યા કે ગોર પુલ્લરી, દુકાનો ધર્મની૦ ૩
- દ્રવ્ય હરવા અજળ કીધા ધર્મના ધારા;
દેવ-દેવીને બનાવ્યાં લાંચ લેનારા. દુકાનો ધર્મની૦ ૪
- તેલદો હનુમાનને તો કષ્ટ તે કાપે;
મક્ત કે પણ દેવ બાપા સુખ ના આપે. દુકાનો ધર્મની૦ ૫
- આમ આવક 'દેવ મંદિરે સદા આવે;
દેવને નામે દલાલો મોજ ઉડાવે. દુકાનો ધર્મની૦ ૬
- ગાદી સ્થાપી ઘણા તો મંદિરે અડીયા;
છુટથી તે વેચતા પરસાદના પડીયા. દુકાનો ધર્મની૦ ૭
- લેટ પુલ્લ ગ્રહણ કરવા કાયદા કીધા;
સ્વર્ગના સઘળા ઈશ્વરા તેમણે લીધા. દુકાનો ધર્મની૦ ૮
- ધુતવા ધન-માલ નિયમો નવ નવા નાંખ્યા;
આરતિ-પધરામણીના ચાર્જ પણ રાખ્યા. દુકાનો ધર્મની૦ ૯
- તીર્થમાં તો દાન લાગા સેંકડો ભારી;
હુંટતા ત્યાં અલણ પડ્યા-ગોર-પુલ્લરી. દુકાનો ધર્મની૦ ૧૦
- ભાદ્રપદના સોળ દીવસ શ્રાદ્ધના કીધા;
ખીર ને દુધપાક આવા ગોઠવી દીધા, દુકાનો ધર્મની૦ ૧૧
- ધર્મને નામે કરી એવી અજળ જુક્તિ,
હુંગળી-ગાજર પ્રમાણે વેચતા મુક્ત. દુકાનો ધર્મની૦ ૧૨

૧૩ ગુરૂનો રાફડો

(રાગ-ગઝલ)

અહો ગુજરાતમાં આજે, ગુરૂનો રાફડો ફાટયો,
પ્રપંચી પેટના કાજે, ગુરૂનો રાફડો ફાટયો,-૧
લગાવી ભસ્મને માળા, બને છે બેસ રૂપાળા;
ફરે જ્યાં ત્યાં પુજવાને, ગુરૂનો રાફડો ફાટયો-૨
ન જાણે શાસ્ત્રના મર્મો, ન જાણે ધર્મના કર્મો-
મથે જ્ઞાની ગણવાને, ગુરૂનો રાફડો ફાટયો-૩
નમાલાં, વારતા, ગાથા, કથાને કીર્તનો ગાતા,
જનો ભોળાં ભમાવાને, ગુરૂનો રાફડો ફાટયો-૪
ક્રૂત બસ કાનને કુકે, તરત ચેલા બની ચુકે;
ન આપે જ્ઞાન કાંઈપણ તે. ગુરૂનો રાફડો ફાટયો-૫
તમાકુ-ભાંગ પીનારા, વ્યસનમાં ચુર રહેનારા;
ન નીતિ ધર્મ જોનારા, ગુરૂનો રાફડો ફાટયો-૬
ન કો દી જ્ઞાન દેનારા, પરંતુ દ્રવ્ય હરનારા;
ભૂમિને ભાર કરનારા, ગુરૂનો રાફડો ફાટયો-૭
“હરિશંકર” કહે આવા, અભણ સાધુ-અભણ બાવા:
મફતનો માલ ઉડાવા, ગુરૂનો રાફડો ફાટયો-૮

પુસ્તકેષુચ યા વિદ્યા પરહસ્તેષુ યદ્દનમ્ ।

ઉત્પન્નેષુચકાર્યેષુ ન સા વિદ્યાન તદ્દનમ્ ॥

॥ ચાણક્ય ॥

અર્થ—પુસ્તકમાં રહેલી વિદ્યા, અને પારકાના ઘેર
મૂકેલું ધન જરૂર પડે ત્યારે ઉપયોગમાં આવતાં નથી માટે
“ગરથ ગાંઠે અને વિદ્યા પાઠે રાખવાં.”

૧૪ પ્રભુ દર્શન

(રાગ-ગઝલ)

અતિશય પાસ હોવાથી,
 પ્રભુજી નજર ના આવે.
 વિના મળ શુદ્ધિ યોગ્ય ક્રિયા,
 નસાક્ષાત ધૃતિથી થાએ.
 નયનાં જેમ અંજન ને,
 નયન નહિ દેખવા પામે.
 ધ્વનિ ઉર—રક્ત નાડીનાં,
 ન કાનો સુણવા પામે.
 શરિર—જઠરાગ્નિ ની ગરમી,
 ત્વચાના અનુભવી શક્તિ.
 સુગંધી નાક અંદરની,
 ન તેને નાસીકા અહતિ.
 રહે જ્યમ કાષ્ઠમાં અગ્નિ,
 તલે તેલ ય દુધે માંખણ.
 પ્રભુ તેમજ બધે વ્યાપક,
 મથન યોગે દિવ્યે દર્શન.

નાત્યંતં સરલૈર્ભાવ્યં ગત્વા પश्य वनस्थलीम् ।

छिद्यन्ते सरलास्तत्र कुबलास्ति ઇતિ પાદપાઃ ॥

॥ શુક્રનીતિ ॥

અર્થ— અત્યંત સરલતા રાખવી નહિ; કારણ કે વનમાં જઈને જુઓ તો જણાશે કે સ્ત્રીધાં અને સરલ વૃક્ષોને સૌ કાપે છે પરંતુ વાંકાં—ચુકાં કાયમ રહે છે—તેને કોઈ અડકતા નથી.

૧૫ લગન કીસસે લગાઈ હૈ

(રાગ-ગઝલ)

- પ્રભુને છોડકર તુને, લગન કીસસે લગાઈ હૈ;
હુવા નાદાન કયોં એસાં, સમજ કયા બેચ ખાઈ હૈ. પ્રભુ ૧
- જો હૈ સખ સૃષ્ટિકા પાલક, બૂલાયા ઉસકો તેં મુરખ;
ખૂતોંકો પૂજકર પ્યારે, નફા કયા તુને પાઈ હૈ. પ્રભુ ૨
- જો હૈ હર ખસ્તુમેં વ્યાપક, ઇશ નિરાકાર અવિનાશી;
ખનાકર ઉસકી જડ મૂરત, મંદિરમેં જા ખીડાઈ હૈ. પ્રભુ ૩
- વહ હૈ મોબુદ સખ ઘટમેં, હ મેશાં દેખતા સખકો;
બદી-નેકીકા ફલ દેતા, વહ ઇશ્વર સખકા ન્યાયી હૈ. પ્રભુ ૪
- નહિ વહ જન્મ-મૃત્યુ કે, કબી ખંધનમેં આતા હૈ;
ખતાકર જન્મ કયોં ઉસકો, વૃથા તોહમત લગાઈ હૈ. પ્રભુ ૫
- છુટા નહિ મેલ હૈ મનકા, નહાયા લાખ તિવૈની;
લિખાયા નામ સંતોમેં, બરી દિલમેં ખુટાઈ હૈ. પ્રભુ ૬
- રામ ઓર કૃષ્ણ સંત પુરોહી, કયોં નિંદા કરે મુરખ;
ખનાકર સ્વાંગ કયો તેને, હંસી ઉનકી કરાઈ હૈ. પ્રભુ ૭
- હજારો દીન ઓર હુઃખીયા, ન પાતે એક દુકડા તક;
તેં દેંદે દાન હુષોકો, વૃથા દોલત લુંટાઈ હૈ. પ્રભુ ૮
- જરા અખ હોંશમેં આજ, ઉઠા ગફલતકેં પડદા કો;
બજન “બલદેવ” કર ઉસકા, જો સખકા ખુશનુમાઈ હૈ. પ્રભુ ૯

૧૬ હું ફેગટ હુંઢતો'તો.

(રાગ-ગઝલ)

જ્યોતિમાં જ્યોતિ બળતી'તી, હું ફેગટ હુંઢતો'તો;
 સાફ પરદામાં એ સ્પષ્ટ હતી, હું ફેગટ હુંઢતો'તો. જ્યોતિ. ૧
 ભર્યો ભરપુર સામે, સુધારસથી શાન્ત સાગર;
 પીવા પાણી ત્યાં તૃપિત, મત્સ ફેગટ હુંઢતો'તો-જ્યોતિ. ૨
 ઉભો સાકર તણો એ, પહાડ પૂર્ણ મીઠાસ વાલો;
 મંકોડો ત્યાં ભૂખે મરતો, હું ફેગટ હુંઢતો'તો-જ્યોતિ. ૩
 મધુરી કસ્તુરીની લલક, ભીતર મેકતી'તી;
 જંગલમાં પહાવરો મૃગલો, હું ફેગટ હુંઢતો'તો-જ્યોતિ. ૪
 કિરણ-રવિથી સુધા કાન્તિ, કીકીમાં આંજતો ભાનુ;
 તિમીરમાં તેજ જોવા, ઘુડ હું ફેગટ હુંઢતો'તો-જ્યોતિ. ૫
 બધામાં વ્યાપિ તું જડ-ચેતને, જળ, સ્થળ, કુલે, ફળોમાં
 કિન્તું હું મૂઢ પત્થરમાંજ, ફેગટ હુંઢતો'તો-જ્યોતિ. ૬
 દુટયો અજ્ઞાનનો પડદો, જનેતા ભેટી મુખ મલકી;
 હું તારી પાસ છું બેઠા, તું ફેગટ હુંઢતો'તો-જ્યોતિ. ૭

ત્યજેદેકં કુલસ્યાર્થે ગ્રામ્ય સ્યાર્થે કુલંત્યજેત ।

ગ્રામં જનપદસ્યાર્થે આત્માર્થે પૃથ્વીં ત્યજેત ॥

અર્થ:—કુળના હિતાર્થે એકનો, ગામના હિતાર્થે
 કુળનો, દેશના હિતાર્થે ગામનો, અને આત્માના હિતાર્થે
 પૃથ્વીનો ત્યાગ કરવો.

૧૭ ફેલાદો પ્રહ્મજ્ઞાન.

(રાગ-આશાવરી)

જગતમેં ફેલાદો પ્રહ્મજ્ઞાન (૨)

સત્ય બચન ઔર વેદ પઠનમેં અર્પણુ કરદો પ્રાન. જગત. ૧
 ધીરજ ધારો, મધુર બોલો, તજદો હઠ અભિમાન;
 નિત્ય પંચ યજ્ઞોકા કરના, દોદીનોકો દાન. જગત. ૨
 જગદ ગુરૂ થા દેશ હમારા, સળને કીયા બયાન;
 વેદોકી પ્યારો આજ્ઞા પાલો, હોગા વહી પ્રીરમાન, જગત. ૩
 દેશ દેશમેં ધુમ મચાવો, હો જાઓ સિંહ સમાન;
 ચિન, અરબ, આદિ દેશોમેં, યુરપ ઔર જાપાન. જગત. ૪
 ગુરૂ કુલમેં સંતાન પઢાઓ, છોડો મોહકી બાત;
 સચ્ચે માત પીતા કહ લાઓ, દો ગુરૂ કુલકો દાન. જગત. ૫
 તમારે હિત ઋષિ અર્પણુ કરગએ તન મન ધન ઔર પ્રાન,
 “છજ્જુ” કહે ચેનોરે ભાઇઓ, ઉઠો ઋષિ સંતાન. જગત. ૬

—++—

ब्रह्मचर्येण तपसा देवा मृत्युमुपाव्रत ।

इन्द्रोह ब्रह्मचर्यण देवेभ्यः स्वराभरत ॥

॥ अथर्व ॥

અર્થ—પ્રહ્મચર્યના તપોબળથીજ વિદ્વાનો અમરતા મેળવે છે—જન્મ મરણથી છુટી જઈ—મોક્ષ પામે છે, તેમજ પ્રહ્મચર્યના સામર્થ્ય વડેજ દેવરાજ ઈંદ્ર સર્વ દેવોને પ્રકાશ આપે છે.

૧૮ શું ?

(રાગ-ગઝલની રાહ)

- રતિભર જ્ઞાન આવ્યું ના, અહો જે અંથ વાંચ્યાથી
કહો તે પુરતકો પાછળ, સમય ગુમાવવાથી શું ? ૧
- મલિનતા મન તણી છુટી, થઈ ના અંતરે શુદ્ધિ,
કહો તે તીર્થ નદિયોમાં શરિર નવરાવવાથી શું ? ૨
- જગતનો હિત કરવાનો, ન વિધિ એક પણ શીખ્યા;
ફક્ત ટીલાંજ તાંણ્યાને, ધરમ સંભાળવાથી શું ? ૩
- કદાપિ જ્ઞાન આપે ના, ન કષ્ટો શીખ્યાનાં કાપે;
કહો તે સ્વાર્થી ગુરુ-ચરણ પંપાળવાથી શું ? ૪
- કરોડો વાર કરગરીએ, ન આપે એક પણ ઉત્તર.
કહો તે દેવની પાસેજ, જુઓ પાડવાથી શું ? ૫
- ન સેવા જીવતાં કીધી, કદાપી માત-પીતરની;
મુવા પાછળ લઈ પાળી, કહો ઉડાડવાથી શું ? ૬
- મરે ગાયો સદા ભૂખે, ગધેડાં માલ ઉડાવે;
કહો તે દાન લક્ષ્મીનું, કરોડો આપવાથી શું ? ૭
- ગરીબો ભૂખથી મરતાં, ન ચપટી એક પણ પામે;
મદીદા મસ્તજન મુખે, કહોને નાંખવાથી શું ? ૮
- સહન શક્તિ ન રજ આવી, ન છુટયાં કામ કોધાદિ;
કરી ઉપવાસ કાયાને, કહો સંતાપવાથી શું ? ૯
- વસીને પાઠશાળામાં, લણ્યા વિધી સરાવ્યાનો;
ગઈ ના ભીખની ઝોળી, અહો એવું લણ્યાથી શું ? ૧૦
- સદાએ ઉંઘવું ખાવું, પશુનો પાઠ જે ભજવે;
અહો એવા મનુષ્યોને, જનેતાએ જણ્યાથી શું ? ૧૧

૧૯ નામ ધારી આર્ય.

(રાગ-હરિગીતની ચાલ)

જે જન્મથી ઉદ્ધત ગણાતો જન વિષે કિમત નહિ;
વળી ધર્મ શું શુભ કર્મ શું તે મર્મ મન જાણે નહિ;
પણ મિત્રના સહવાસથી નિજ આર્ય નામ લખાવીયું
એવો સમાજ હોય કે ના હોય તેથી શું થયું? ૧

જે પોપણના દાન લાગાથી અતી ત્રાગી ગયા;
તે દુઃખ માત્ર મટાડવા શાણા સમાજ થઈ ગયા;
સમજે નહિ સિદ્ધાંત કેવળ, છે ॥ નમસ્તે ॥ આવડ્યું;
એવો સમાજ હોય કે ના હોય તેથી શું થયું? ૨

જે જર મિલાવા વગ લગાવા આર્ય પોતાને કહે;
કીર્તી કરાવા શ્રેષ્ઠ થાવા નિજગુણો ગાતા ફરે.
જે હૃદય આવા સ્વાર્થ રહ્યાવા નિચ ભાવોથી ભર્યું;
એવો સમાજ હોય કે ના હોય તેથી શું થયું? ૩

જ્યાં ત્યાં ગપાટા જુડવા નવરા નકામા જઈ અડે;
અડવાડીએ જતાં સભામાં ટાઢ જેને ઝટ ચઢે;
દિલમાં નહિ કાંઈ દાઝ ફોગટ આર્ય નામ ધરાવિયું;
એવો સમાજ હોય કે ના હોય તેથી શું થયું? ૪

જે ધુર્ત-ભાવા-ભગત-સાધુની સદા ટીકા કરે;
પણ આર્ય પડિત કે અતિથી કદિ ઘેર ન નોતરે;
જે હૃદય આવું સાવ લુખું નરી સઠતાથી ભર્યું;
એવો સમાજ હોય કે ના હોય તેથી શું થયું? ૫

જે જુઠની નીંદા કરે પણ સત્યને ના આચરે;
ને “અમુક ખોટું-તમુક ખોટું” એમ બકવાદો કરે;
વળી “કાંઈ પણ કરવું નહિ” એ ધર્મવત જેણે ધર્યું;
એવા સમાજ હોય કે ના હોય તેથી શું થયું? ૬

૨૦ સ્વામિજીકે ઉપકાર.

(રાગ-ગઝલ)

- દેખો તો સ્વામિ કેસા ઉપકાર કર ગયા હૈ;
ભારત વાસીયોં કો, બેદાર કર ગયા હૈ; ૧
- બેહોસ બેબબર હમ, સોચે હુએ પડે થે,
સળકો જગા જગા કર, હુશિયાર કર ગયા હૈ ૨
- ભારત કી હુદ્દશા મેં, કોઈ કસર નહિ થી,
કરકેં સમાજેં કાયમ, ઉદ્ધાર કર ગયા હૈ ૩
- વેદોકા નામ તકલી, ભૂલે થે, લોક સળહી,
વહહર જગહ પેં ઉનકા, વિસ્તાર કર ગયા હૈ ૪
- વેદોકા ભાષ્ય કરકે, વિધા વ યોગ બલસે,
સંચે ધરમકો બહિર, ઇસરાર કર ગયા હૈ ૫
- સંસ્કૃત વ માતૃ ભાષા, જો હો ચુકીથી મુઠ્ઠાં;
ઉસકો જલાકેં ફિરસે, બદાર કર ગયા હૈ ૬
- હિંદુ, ગુલામ, કાફિર, કહલાયે જો ગયે થે,
આર્ય બના ફિર ઉનકો, સરદાર કર ગયા હૈ ૭
- મન ઓર મતાંતરોકી, દીવાર ઓર કીલોં કો,
યુક્તિ કે કાવડેસેં, મીસમાર કર ગયા હૈ ૮
- ગુર કુલકા વહ તરીકા, બતલા કે આર્યોં કો,
બ્રહ્મચર્ય-આશ્રમકા ઉદ્ધાર કર ગયા હૈ ૯
- હોને ન પાવે કોઇ, ઇસાઈ ઓર મુસલમાં,
યોં આર્યોંકી સેના, તૈયાર કર ગયા હૈ ૧૦
- કયોં કર બલા સમાવેં, કુંજે મેં બહેર આજમ,
કયોં કર બયાં હોં સારે, જો કાર કર ગયા હૈ ૧૧
- માને ન માને કોઇ, પર સાચતો ચેહૈ સાલિગ,
બાગે ધરમકો સ્વામી, ગુલબર કર ગયા હૈ ૧૨

૨૧ મહર્ષિ મહિમા

(રાગ-કમલી વાલેને)

વેદોંકા ડંકા આલમમેં, બજવાદીયા ઋષિ દયાનંદને૦
હરજગહ ઓમકા ગંડા શ્રીર, ફહરાદીયા ઋષિ દયાનંદને૦ ૧
અજ્ઞાન અવિદ્યાકી હરસું, ધન ઘોર ઘટાયેં છાઇથી,
કર નષ્ટ ઉન્હેં જગમેં પ્રકાશ, ફેલા દીયા ઋષિ દયાનંદને૦ ૨
સરપર તુફાન બલાકા થા, નજરોસે દુર કીનારા થા.
બનકર મલ્લાહ કિનારે પર, પહુંચ્યા દીયા. ઋષિ દયાનંદને૦ ૩
ધુસ ગચ્ચે લુંટેરે ઘરમેં થે, સબ માલ લુંટ કર લેખતે.
સદ સુક હાથસોંતોકો પકડ, બીઠલાદીયા ઋષિ દયાનંદને૦ ૪
મક્કારી દગા ફરેંબોસે જો માલ સુક્તકા ખાતે થે.
સબ પોલ ખોલ કર ઉનકા, દિલ દહલા દીયા ઋષિ દયાનંદને૦ ૫
ઉડ ગયે હોંશ મતવાલોંકે, મેદાન છોડ કર રકુ હુવેં,
હથિયાર તર્કકા નિકાલ જબ, ચમકાદિયા. ઋષિ દયાનંદને૦ ૬
કબ્રોમેં સરકો પટકતે થે, કંઈ દેહરો હરમમેં ભટકતે થે.
દે જ્ઞાન ઉન્હેં સુક્તિકા માર્ગ, દિખલા દિયા ઋષિ દયાનંદને૦ ૭
કરતે થે હંમેશાં ચિખચિખ, તાહિત વેદોં અકદસકીને;
સબ છોડ ચુકેં થે ધર્મ કર્મ, ગૌરવ ગુમાન ઋષિ મુનિયોકા૦ ૮
વિદ્યાલય ગુરુ કુળ ખુલવાયે, હરજગહ કાયમ સમાજકીયે,
આદર્શ પુરાતન શિક્ષાકા બતલા દિયા ઋષિ દયાનંદને૦ ૯
બલિદાન ક્રિયાબલી વેદીપર, જીવન “પ્રકાસ” હસતે હસતે
સચ્ચે રહુવર બનકર સબકો ચેતા દિયા ઋષિ દયાનંદને૦ ૧૦

૨૨ ગુરુદેવ તું કહાં હૈ ?

(રાગ-ગઝલ)

ગુરુ દેવ તું કહાં હૈ, શીર એક વાર આજ્ઞ;	
દેવી “દયા” દિખાજ્ઞ, આનંદ રસ વહાજ્ઞ	૧
મૃત શ્રાદ્ધ, મૂર્તિ પૂજા, અવતાર વાદ હજ્ઞ,	
હૈ માન તે અભિતક, શ્રુતિ માર્ગ તું દિખાજ્ઞ	૨
વિધવા, અનાથ રોતે, નિજ ધર્મ બ્રષ્ટ હોતે,	
આ, એક વાર ઇનકો, ફિર સાંતવના બતાજ્ઞ	૩
હત ભાગ્ય, એ અભાગો. હિંદુ અભી ન જાગે;	
ઉનકો ભૂજા પકડકે, ઋષિ રાજ ફિર ઉઠાજ્ઞ	૪
પ્રતિ નિધિ સમાજ જોડા, જિનપૈ સ્વકાર્ય છોડા,	
વહજન વહી જાડેં હૈ, આગે ઉન્હોં બઢાજ્ઞ	૫
હમમેં રહા ન ભગવન, તેરા તપસ્વિ જીવન,	
આ દેવ દિવ્ય આતા, હમકો પુનઃ દિખાજ્ઞ	૬
યેં શિષ્ય વર્ગ તેરે, હાંમે મુદ્ધિત ધને રે,	
નિજ દિવ્ય જન્મ-ઉત્સવ સાર્થક સફલ બનાજ્ઞ	૭
સર્વસ્વ પ્રાણ પ્યારા, વૈદિક-પ્રચાર પ્યારા;	
હૈ દેવ સુર્ય જનકે, સંસારકો સિખાજ્ઞ	૮

दुर्जनं प्रथमं वंदे सज्जनं तदनंतरम् ।

मुख प्रक्षानात्यूर्वं गुद प्रक्षालनं यथा ॥

॥ चाणाक्य ॥

અર્થ—જેમ પહેલુ ગુદા પ્રક્ષાલન કરવાં અને પછી
મુખ-હાથ ધોવાં, તેમજ પહેલાં દુર્જનને નમવું અને પછી
સજ્જનને.

૨૩ ઋષિનું આવાગમન.

(રાગ ગઝલ.)

દુઃખો સે અસ્તથા ભારત, જરૂરતથી ઋષિઆયે,
 ઋષિઆયે મુનિઆયે, કોઈ ધર્માત્મા આયે. દુઃખો. ૧
 મહાભારત કે હોને સે, અવિદ્યા દેશમેં છાઈ,
 છિપાયા વેદકા ભાનુ, મહા અંધકાર થે છાઈ. દુઃખો. ૨
 તબ્બ ઇશ્વરકી આજ્ઞાકો, જો થા ઉપદેશ વેદોમેં,
 ઇન્દ્રી કારણ હજારો મત, સબ અપનીહી ગાયે. દુઃખો. ૩
 લગે દો ગ્રહ થે ભારી, ઋષિ સંતાનકો પ્યારો,
 જો આહતે થે લગે મૌકા, તબી હમ ચટકર જાયે. દુઃખો. ૪
 કરોંડો હો ગએ મીત્રો, મુસલમાં ઐર ઇસાઈ,
 નહિ થા દમ ક્રીસીમેં ભી, જો ઇનકો નીચા દિખલાયે. દુઃખો. ૫
 એક તરફ પડ રહા હુલીંદા, હાહાકાર ભારતમેં,
 દૂધ પિતે હુએ બચ્ચોકો, માતા જેંચ કર જાયે. દુઃખો. ૬
 કરોંડ બીક ગએ બચ્ચે, મુસલમાં ઐર ઇસાઈ ઓંકે.
 નહીં થા કોઈ ભી હમ દર્દ, અનાથાલય જો ખુલવાયે, દુઃખો. ૭
 એક તરફ રો રહી વિધવા, ગૌ એક ઐર ચિલ્લાતી,
 ઇન્દ્રીકી આહકા નારા, સુના હમસે નહિ જાયે. દુઃખો. ૮
 તજી પ્રજ્ઞચર્યકી વિદ્યા, વિવાહ બચ્ચોં કે થે જારી,
 ઇન્દ્રીસે વર્ણુ ઐર આશ્રમ, સભી બિગડે નજર આયે. દુઃખો. ૯
 જીધય દેખો ઉધર સંસાર, હાહાકારસે પુરાણ,
 તીનો તાપોંકી અગ્નિકા, ધુંવાં આકાશકો જાયે. દુઃખો. ૧૦
 પ્રભુ ભારત હુઆ ગારત, સુનો તુમ ટેર ભારતકી,
 પૂકારા એક સ્વર હોકર, પિતા તુમ બિન કહાં જાયે. દુઃખો. ૧૧

સુની જળ ટેર ઇશ્વરને, દયામયકે દયા કરકે,
 ઋષિકો પ્રેરણા કીન્હી, દયાનંદ સરસ્વતિ આયે. દુઃખો. ૧૨
 ઋષિને ખીડા જળ ઉઠાયા, દુઃખોકો દુર કરનેકા,
 ક્રિયા તન, મન, ધન અર્પણ, ઇસીમેં આહુતી પાયે. દુઃખો. ૧૩
 પ્રથમ કાશી વિજય કીન્હી, વહાં કંઈ બાર જા કરકે,
 ચતન શ્રીર દૂર હટાનેકા, ક્રિયે ઉપદેશ ખતલાયે. દુઃખોસે ૧૪
 યહી હૈ પ્રાર્થના મેરી, સખી ભારતકે ભાઈઓસે,
 ઋષ ઋષ ઉતારે, જો ઋષિ સંતાન કહલાયે. દુઃખોસે. ૧૫
 અગર હૈ ખૂન ઋષિયોકા, તુમહારે જીસ્મમેં ખાકી,
 ઉઠો ખાંધો કમર જલદી, નહી દીન આખરી આયે. દુઃખોસે. ૧૬
 કરો કુછ ચતન અચ મિત્રો, તુમ ભારતકે સુધરનેકા,
 નહિ તો દીન બદીન પ્યારો, અધોગતિ હોતી હી જાયે. દુઃખોસે. ૧૭
 ન સમજો મિત્ર ચહ ગાના, બઢકે ચહ એક રોના હૈ,
 જનય કહે “આમુદેવ શર્મા” સભામેં જો ખડા ગાયે. દુઃખોસે. ૧૮

यदा यदा हि धर्मस्य ग्लानिर्भवति भारत ।
 अभ्युत्थानमधर्मस्य तदात्मानं सृज्याम्यहम् ॥
 परित्राणाय साधूनां विनाशाय च दुष्कृताम् ।
 धर्मं संस्थापनार्थाय संभवामि युगे युगे ॥

૨૪ શહિદ સ્વામિ શ્રદ્ધાનંદજી.

(રાગ-દુઃખમાં શુરાસે, ઓ ગુજરાતી વીરા !)

અમર તું મરણે રે, ધન્ય શ્રદ્ધાનંદ સ્વામિ !
 ધર્મને કાળે રે પ્રાણ દીધા તેં નામી ! (ધ્રુવ)
 ભડમડ ભડકા ઉડે ગગનમાં, ભારત ભડકી ઉઠે:
 વીરા ! તારા વીર હૃદયથી રુધિર કુવારા કુટે ! અમર ૧
 એક દિલ્લીને આંગણુ ઉભો અડગ મિનારા જેવો;
 એજ દિલ્લીનો પાયો ચણાવ્યો નિજ રુધિરે તેં કેવો. અમર ૨
 જીવન જીવી જાણ્યું પરાર્થે, મરી જાણ્યું પણ તેવું;
 ધર્મ ધ્વજ ફરકાવી, વીરા ! તેં દેશનું દીધું દેવું ! અમર ૩
 ક્યાં માનવની ભક્તિ દેવડી, ક્યાં સિંહાસન હરિનું ?
 પણ એ અંતર સહજ વટાવે, તુંજ બલીદાન આખરીનું ! અમર ૪
 આર્ય ભૂમિના આર્ય ઓ સાચા ! કાર્ય દિપે તુંજ ગરવાં;
 જગને જીવન દેવા શું લાગ્યાં જીવ્યાથી મીઠાં મરવાં ? અમર ૫
 તુંજ સોણિતના ખિંદ ખિંદુએ ઉઠસેવીર હજારો,
 એક એક તુંજ પ્રાણ ઝઝગતો, ધગધગતો અંગારો ! અમર ૬
 તારી ચિતાનાં ભડમડ બળતાં ભારત સર્વે ઉજાળો;
 દેશ, કુસંપને, કાયરતા સૌ એજ ચિતામાં બાળો ! અમર ૭
 તારક ટુટો રવી-શશી કુટો વિશ્વ પ્રબંધ વધુટો;
 ધર્મને સત્યની શ્રદ્ધા ન ખૂટો, વિરનું “પણ” ના ટુટો ૮
 તુંજ મૃત્યુના મૂક સંદેશા ઘર ઘર ભારત જીલો,
 વીરા ! પુણ્ય કથાએ અદલ તુંજ યુગ યુગ શૌર્ય ખીલો. અમર ૯

૨૫ આર્યસમાજ શું કરશે ?

(રાગ-વેદોંકા ડંકા)

યહ આર્ય સમાજ સકલ જગમેં, વેદોંકા નાદ બજાએગા,
 ઇસ ઉજડે આરત બારતકો, ગુની સર્વ સમાન બનાએગા.
 કર્તવ્ય ક્ષેત્રમેં આએગા, પગ પીછે નહિ હટાએગા,
 બાધાઓંકો શિરપર અપને, કૂલોંકી લાંતી ઉઠાએગા.
 કાયર પન માર ભગાએગા, નવજીવન જ્યોતિ જગાએગા,
 નિજ દેશ ધર્મ, પર તન મન ધન, અર્પણ કરના શિખલાએગા.
 ધ્રુવ ધર્મ ધ્વજ ફેરારાએગા, હાં ! પાતક પુજ જલાએગા.
 મતિમન્દ, મસ્ત મન વાલોંકે, મિટ્ટીમેં માન મિલાએગા,
 ઇશ્વરકા બોધ કરાએગા, મિથ્યા વિશ્વાસ મિટાએગા.
 કર નષ્ટ અવિદ્યા અન્ધકાર, વિદ્યા પ્રકાશ ફેલાએગા,
 વૈદીક સંદેશ મુનાએગા, વર્ણાશ્રમનીંવ જમાએગા,
 શિક્ષા દેં કર સ્ત્રી દલકો, અધિકાર સમાન દિલાએગા.
 સુખ શાન્તિ સુધા ખરસાએગા, ખ્યાસોંકી ખ્યાસ ખુઝાએગા,
 હાં ! લેદ ભાવ સળ કાંટ છાંટ, આપસમેં પ્રેમ બઢાએગા.
 પતિતોંકો પુનઃ ઉઠાએગા, બિછુંડોંકો ગલે લગાએગા
 ઇસાઈ ઔર ચવનદલકે, ચંગુલસે ઇન્હેં છુડાએગા.
 ગૌઓંકે પ્રાણ બચાએગા, વિધવાદલ દુઃખ નસાએગા,
 ઇન આશ્રય હીન અનાથોંકો, નિજ ગોદીમેં બીઠલાએગા.
 સ્વાવલમ્બન બતલાએગા, ઉન્નતિકે શિખર ચઢાએગા,
 ઋષિ મુનિયોંકા ગૌરવ “પ્રકાશ” ભૂ મંડલકો દિખલાએગા.

૧૬ એક મુસલમાનની ખુદાને પ્રાર્થના.

મેરે મૌલા ખુલાલો મદીને મુઝે,
મેરે મૌલા ખુલાલો મદીને મુઝે, યહાં આર્યે ન દેતે હૈ જીને મુઝે,
ખવાળમેં સુદ્ધી નજર આઈ મેં રોતા રહ ગયા,
સર પટકતા રહ ગયા ઔર જી મચલતા રહ ગયા,
દિયે રંજપૈ શુદ્ધિને રંજ મુઝે, મેરે મૌલા ૧

રામચંદ્ર દેહલવીસે જીત ન શકતે હૈ મીયાં,
ધર્મ લિશ્કને ઉધરસેં નાકમેં ઢમ કર હૈ દીયા,
ઇનકે ડરસેં ન આતી હૈ નીંદ મુઝે, મેરે મૌલા ૨

હિંદમે આર્યે મૌલા ગજળ હમ પર હૈ કરે,
દાઢીકો દેતે મુઝા સરપેં હાય ચુટી યા ધરેં,
આવે ખાફસે ઇનકો પસીને મુઝે, મેરે મૌલા ૩

ગર રહિ શુદ્ધિ મિયાં સળ આર્ય હોખયંગે,
વેદકો સરસે લગા કુરાનકો ફુંકરાયેંગે,
રહે સોચ યે ખારહ મહિને મુઝે મેરે મૌલા ૪

હાય મૌલા ! મીટા અળ હિંદસે ખ્યારા ઇસ્લામ,
જલ્દિ ઇસ્કી ખબર લો આકે કરો રોકવો થામ,
આબ સીનેસે અળ તો લગાલે મુઝે, મેરે મૌલા ૫

ગર મદીને મેં નહિ અળ હમેં ખુલાઓંગે,
ઝાલુ ન મિયાં હિંદમે દૂંઢેસે એક પાઓંગે,
આકે મદિનેકા ટીકીટ કટાદે મુઝે. મેરે મૌલા ૬

૨૭ ખુદાનો મુસલમાનને જવાબ.

કૈસે ખ્યારે મદીને ખુલાઉ તુઝે
 કૈસે ખ્યારે મદીને ખુલાઉ તુઝે, યહાં આશ્તમેં લાકે ફસાઉ તુઝે
 હમ હમારા સિસકિયો મે ખુદ હી નીકલા જ રહ્યા,
 મોતકે પંજમેં જીકડા મેંહી ઇકલા જ રહ્યા.
 બલા કૈસે બતા તો બચાઉ તુઝે. કૈસે ખ્યારે ૧
 હો રઇ નાજલ બલાઝે, રાત દીન જંગો જદાલ,
 યા ખુદા ઈસ દૌરમેં, અપના બી બચના હૈ મુહાલ,
 ખુલા હિદસેં નાહક કટાઉ તુઝે. કૈસે ખ્યારે ૨
 તૌહદી હૈ શુબ્બદે. વૈતુલ મુક દિશકી તમામ,
 મસજીદેં મિસ માર કરદી, કયા કહુ યેનેક નામ,
 ગોલા ખારીસે કૈસે રખાઉં તુઝે. કૈસે ખ્યારે ૩
 સબ “વહાબી” ઔર “ફ્રાંસીસી” જહાદી બન ગએ,
 ઔર હમ જુદમી સિતમ સહનેકી આદી બન ગએ,
 કિસ્સે દર્દકે કયા કયા સુનાઉ તુઝે. કૈસે ખ્યારે ૪
 હમલા આખર ઘેર લેતો, હમકો જબ આ કર કરીબ,
 તર્જ બાતે આબકો, ખાના નહિ હોતા નસીબ,
 ફાકા યાં પૈ ખુલાકે કરાઉ તુઝે. કૈસે ખ્યારે ૫
 ઇન દિનોં યારેં મદિને, પર મુસીબત આ રહિ,
 ગુલશને ઇસ્લામ પર, ગમકી ઘટા હૈ છા રહિ,
 ગમે રંજમેં લાકે ફસાઉ તુઝે. કૈસે ખ્યારે ૬
 અય હમારે મહરવાં બતલા ખુલાકે કયા કરેં,
 ખુદહી મેં લાચાર હું, ઔર રાત દિન ભૂખા મરેં,
 ખુલા યહાં પૈ બતા કયા ખીલાઉ તુઝે. કૈસે ખ્યારે ૭

ઐશસે આરામ સેતુમ, દિન ગુજરો હિંદમે,
છોડ કર આગે ઇશમ, આના નહિ ઇસ જીંદમે,
બડી ગુરકી ચહખાત બતાઉં તુજે. કૈસે ખ્યારે ૮

મેલસે નમીં મીલકર, વક્ત અપના કાટ લો,
તુમ શરઈ અહ કામ પર, ચલ કરકે સળકો ડાટ લો,
ફિર તો સીનેસે કયોં ન લગાઉં તુજે. કૈસે ખ્યારે ૯

ઐશ ઇશરત હિંદકેસે, આર ગુલછરેં કહાં
બૂલકર બી મુસ્લમાનો, હિંદસે આના ન ચહાં,
બુલા મિટ્ટીમેં નાહક મિલાઉં તુજે. કૈસે ખ્યારે ૧૦

કોહ, દરિયા ઝોલ, શર્ખત, દૂધ કે પહાં છૂંટ હૈં,
ચહાં બજુર રેત હૈ, ચઢનેં કે લિચ્છે ઉંટ હૈ,
લાકેં હુંઠો મેં નાહક કુદાઉં તુજેં કૈસે ખ્યારે. ૧૧.

સિલ સિલા તબલિગકા, તુમ ખુદ વ ખુદહી છેઢકર
હિંદુઓસે લઢ પડે, પહલે હીસે મુઠ ભેડ કર,
તેરી ગલતિ અબ તો દિખાઉં તુજેં. કૈસે ખ્યારે. ૧૨.

ઐરતોં, અચ્ચોકી તુમ તો ચોરીયાં કરને લગે,
અસમત હરી કરને લગે, ઝક, ઝોરીયાં કરને લગે,
બતા લાકે, કહાં પૈ બસાઉં તુજેં, કૈસે ખ્યારે. ૧૩.

ઐલિયા ઐર, અમાબયા, ભૂલે રસુલે પાકકો,
હોકે તુમ “ખવાબ” કે ચેલા, કયો ન ચાટો ખાકકો
તેરી ભૂલેં બતાકે રૂલાઉં તુજે. કૈસે ખ્યારે. ૧૪.

માન ખવાબની નસીહત, હો ગએ બદનામ તુમ,
હિંદુઓસે લઢકે, પા સકતે નહિ આરામ તુમ,
તેરે બચનેકે પહલુ સુઝાઉં તુઝે. કૈસે ખ્યારે. ૧૫.

હિંદમેં કરતે રહેં, હર વકત ગર તુમ હુંટ માર,
હિંદુઓમેં સંગઠન હો બચગા ફિર એક વાર,
બતા ફિરતો કહાં પૈ છિપાઉં તુઝે, કૈસે ખ્યારે. ૧૬.

રાસ્તા દિખલાઓ શુદ્ધિ, શબકો મુજિત ધામકા,
નામ લેવા ભિ ન છોડો હિંદમેં ઇસ નામકા,
બડી તહકી ચહ બાત બતાઉં તુઝે. કૈસે ખ્યારે. ૧૭.

ધૂમ શુદ્ધિકી શુર હૈ “હિંદ” મેં ઐર સંગઠન,
બંબ, બરસે હૈ મદિને પર ધમાધમ રાત દીન,
ફિર ચહાંસે કહાં પૈ લગાઉં તુઝે, કૈસે ખ્યારે. ૧૮.

હિંદુઓકો તુમ સતાતે, હુંટતે હો હિંદમેં,
ઉસકા બદલા હમ ભૂગતે. હૈ પડે હૈ બંદમેં,
ફિરતો નજરોસે કયોં ન ગીરાઉં તુઝે. કૈસે ખ્યારે. ૧૯.

હમકો ભિ બર્ખાદિ કરદો, આપ ભિ હોંગે તબાહ
ખુને નાહક તુમ કરો ઐર, હમ ભરેં ઉસકા ગુનાહ,
તેરે ઐઓં મકર કયા ગિનાઉં તુઝે. કૈસે ખ્યારે. ૨૦.

તુમકો અપની હી પડી, મેરી હુષ્ત તુતીં તમામ,
દર બદર મેંહિ લીએ, ફિરતા હું અપની તામ ઝામ,
બતા ગોદમેં કૈસે ખિઠાઉં તુઝે. કૈસે ખ્યારે. ૨૧.

મુસ્લમાનો હિંદુઓસે, લઢકે બે મન હો ગએ.
ચોંજલે સરકે ભી “શર્મા” અબ જલોતન હો ગએ,
અબ તમેં કહાં પૈ ટિકાઉં તુઝે. કૈસે ખ્યારે. ૨૨.

૨૮ અહો આર્યો ઉઠો જગો.

(રાગ-ગઝલ)

અધોરી ઉઘને ત્યાગો, અહો આર્યો ઉઠો જગો,--ટેક.

આ લસ્યંદિ મનવ્યાણાં, શરીરસ્થો મહારિપુ:

શ્રુતિએ લક્ષમાં ધારો, અહો આર્યો ઉઠો જગો. ૧

ઉઠોને હંદના હિરા, શુરાયે કર્મના વિરા,

ઉઠી સુલ કર્મમાં લાગો, અહો આર્યો ઉઠો જગો. ૨

અવિદ્યાનું અતિ જ્ઞાન, છાયાથી ભુલાયુ ભાન,

સુધારો દઇ સુવિદ્યા દાન, અહો આર્યો ઉઠો જગો. ૩

કુસંગી, પાંખડીયોને, જમાનો આજ ભુંદો છે,

ખતાવી મુખથી ભાગો, અહો આર્યો ઉઠો જગો. ૪

ઉઠાવી વેદનો જુઠો, નસાડો જે ધર્મ ભૂંડો,

પ્રમાણો આપી બ્રમ ભાગો, અહો આર્યો ઉઠો જગો. ૫

સનાતન ધર્મનો સફળોધ, આપી શાસ્ત્ર જ્ઞાનેથી,

અવિદ્યાને ઉઠાવી દો, અહો આર્યો ઉઠો જગો. ૬

વિરોધીને વહેમીના, કરોડો ખંડની સામે,

ઝુકાવો શસ્ત્ર લઈ વેદો, અહો આર્યો ઉઠો જગો. ૭

ન તસ્ય પ્રતિમાસ્તિ; બને શી રીત તે મૂર્તિ ?

ધતિંગો ધર્મનાં ઢાંકો, અહો આર્યો ઉઠો જગો. ૮

“રતિલાલ”ની ઉમી, જગાડે આર્ય બ્રાતાને,

પ્રભૂની સહાયતા માગો, અહો આર્યો ઉઠો જગો. ૯

૨૯ આરતી.

જય જગદીશ હરે. પિતા જય જગદીશ હરે.
 ભક્ત જનોકે સંકટ (૨) શણે હર કરે. જોમ જય.
 જો ક્યાવે કળ પાવે. હુઝ વિશ્વસે મનકા.-પ્રભુ. (૨)
 સુખ સંપતિ ઘર આવે (૨) કદ મિટે તનકા જોમ જય.
 માત પિતા તુમ મેરે. શરણુ ગ્રહુ કિશકી.-પ્રભુ. (૨)
 તુમ બીન જોર નકોઈ (૨) આશ કરે કિશકી. જોમ જય.
 તુમ પૂરણુ પરમાત્મા તુમ અંતરયાત્રી.-પ્રભુ. (૨)
 પરમ બ્રહ્મ પરમેશ્વર (૨) તુમ સળકે સ્વામિ. જોમ જય.
 તુમ કરણા કે સાગર તુમ પાલન કર્તા-પ્રભુ. (૨)
 મેં મૂરખ અદ્ભુતી (૨) કૃપા કરે ભર્તા. જોમ જય.
 તુમહો એક અગોચર સળકે પ્રાણપતિ.-પ્રભુ. (૨)
 કિસ વિધ મિહુ દયામય (૨) તુમકો મેં કુમતિ. જોમ જય.
 દીન બંધુ હુઝ હર્તા તુમ રક્ષક મેરે.-પ્રભુ. (૨)
 કરણા હસ્ત બઢાવો (૨) શરણુ પડા તેરે. જોમ જય.
 વિષય વિકાર મિટાવો પાપ હરે દેવા-પ્રભુ. (૨)
 શ્રદ્ધા ભક્તિ બઢાવો (૨) સંતનકી સેવા. જોમ જય.

ઓરમ્ શાન્તિઃ શાન્તિઃ શાન્તિઃ

બાવલા આર્ય સમાજમાં વેચાતાં પુસ્તકો.

સત્યાર્થ પ્રકાશ.	રૂ. ૨—૦—૦
સંસ્કાર વિધી હિંદી.	રૂ. ૦—૬—૦
સંધ્યા—નિત્ય કર્મ વિધી.	રૂ. ૦—૧—૦
,, સો કોપીના.	રૂ. ૫—૦—૦
વૈદિક ભજન સંગ્રહ.	રૂ. ૦—૨—૦
ઈસ્લામની ડગમગતી નૌકા.	રૂ. ૦—૧—૦
ઈસ્લામની ઇમારત.	રૂ. ૦—૧—૦
શંકા કોષ પ્રથમ ભાગ.	રૂ. ૦—૧—૦
,, સોના.	રૂ. ૨—૦—૦

આ સીવાય બીજાં ઘણી જાતનાં હિંદી તેમજ ગુજરાતી પુસ્તકો મળી શકશે.

શંકા કોષ ભાગ-૨ થોડા વખતમાં છપાઈ બહાર પડશે અગાઉથી ઓર્ડર નોંધાવવા ભલામણ છે. કારણ કે તેની ખપપુસ્તીજ નકલો કાઢવાની છે. આ પુસ્તકમાં ભાગ ૧૦૦ ઉપરાંત શંકાઓનો સંગ્રહ છે ને દરેકને રાહાયક છે. પ્રચાર માટે દરેક સમાજો જોઈતા કોપી મંગાવવાની કરશે. કીમત રૂ. ૦—૧—૦ એક સો ના રૂ.

લખો:—

છગનલાલ હરગોવિનદાસ આર્ય.

પુસ્તકાધ્યક્ષ, આર્ય સમાજ—બાવલા.

(અમદાવાદ)

